EUROOPA KOMISJON

Brüssel 18.10.2010
KOM(2010) 567 lõplik

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

SAPARDi AASTAARUANNE – 2009

SEK(2010) 1202

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

SAPARDi AASTAARUANNE – 2009

1. SISSEJUHATUS

2000. aasta alguses tõhustas Euroopa Liit ühinemiseelset abi Ida- ja Kesk-Euroopa kümnele kandidaatriigile maaelu arendamiseks loodud põllumajanduse ja maaelu arendamise ühinemiseelse programmiga SAPARD. Selle rakendamiseks valiti ainulaadne lähenemisviis: taotlejariikide riigiasutused võtsid endale kogu vastutuse detsentraliseeritud juhtimise teel, mis võimaldas SAPARDi programmi rakendada. Üks eesmärk on rakendada arvukalt väikesemahulisi maaelu arengu projekte, teiseks tuleb luua struktuurid, mis võimaldaksid kohe pärast ühinemist kohaldada ühenduse õigustikku. Üksikasjalikku teavet SAPARDi rakendamise kohta võib leida ka eelmistest aastaaruannetest, mis on avaldatud Euroopa Komisjoni veebisaidil http://ec.europa.eu/agriculture/external/enlarge/publi/index_en.htm.

Käesolevas aruandes käsitletakse eelkõige SAPARDi rakendamist ja rahaliste vahendite kasutamist Bulgaarias, Rumeenias ja Horvaatias, sest 1. mail 2004 ELiga ühinenud kaheksa uue liikmesriigi SAPARDi programmid on lõpetatud. Uued liikmesriigid lõpetasid 2004. aasta jooksul projektidega seotud lepingute sõlmimise SAPARDi programmi raames ja läksid üle lepingute sõlmimisele ühinemisjärgsete maaelu arengu programmide raames. Maksete tegemine lõplikele abisaajatele SAPARDi programmi raames lõpetati 2006. aasta lõpus ning kõnealuste programmide lõppmaksed tegi komisjon 2007. ja 2008. aastal.

ELiga 1. jaanuaril 2007 ühinenud Rumeenia ja Bulgaaria on lõpetanud lõplike abisaajatega lepingute sõlmimise SAPARDi programmi raames (Rumeenia 31. juulil 2007 ja Bulgaaria 31. oktoobril 2007).

Kandidaatriigi Horvaatia programm kiideti komisjoni otsusega heaks 8. veebruaril 2006. Komisjoni 29. septembri 2006. aasta otsusega, mis käsitles haldusvolituste andmist, tekkis Horvaatial õigus saada SAPARDi rahalisi vahendeid. Lepingute sõlmimine kõnealuse programmi lõplike abisaajatega kestis kuni augustini 2009.

Nende kolme programmi raames tehti viimased maksed lõplikele abisaajatele 2009. aasta lõpus ning maksetaotlused lõppmaksete tegemiseks esitati komisjonile 2009. aasta detsembri lõpus.

SAPARDi aastaaruanded on koostatud aastate 2000–2008 kohta. Kuna programmi rakendamine lõpetati 2009. aastal, siis on SAPARDi 2009. aasta aruanne viimane.

2. PROGRAMMI RAKENDAMINE JA HALDAMINE

2.1 Rahaliste vahendite kasutamise üldised tulemused[1]

SAPARDi 2005. aasta aruandes hinnati eesmärkide saavutamist kaheksas uues liikmesriigis, kes olid lepingute sõlmimise lõpetanud. SAPARDi 2007. aasta aruanne sisaldab samasugust analüüsi Bulgaaria ja Rumeenia kohta seoses sealsete lepingute sõlmimise lõpetamisega 2007. aastal. Allpool on esitatud programmi rakendamise tulemused Horvaatia kohta, kus lõpetati lepingute sõlmimine ja maksete tegemine lõplikele abisaajatele 2009. aastal.

---

[1] Vt A lisa.

Kuna Bulgaarias ja Rumeenias lõpetati lõplike abisaajatega lepingute sõlmimine SAPARDi raames 2007. aastal, keskenduti 2009. aastal nende programmide rakendamisel peamiselt rahaliste vahendite kasutamisele ja kontrolliküsimustele. Horvaatial oli siiski veel õigus sõlmida lõplike abisaajatega lepinguid ELi rahaliste vahendite kasutamiseks ning lepingute sõlmimine lõpetati augustis 2009.

2009. aasta lõpuks oli **SAPARDi programmi raames** aastatel 2000–2006 abi saanud riikidele eraldatud kokku 2 890,3 miljonit eurot, millest 1 334,1 miljonit eurot eraldati kaheksale 2004. aastal ELiga ühinenud liikmesriigile[2] ja 1 556,2 miljonit eurot Bulgaariale, Rumeeniale ja Horvaatiale. 2 890,3 miljonit eurot on 45,7 miljonit vähem kui eelmisel aastal, mis tulenes Bulgaaria programmiga seotud ELi kulukohustuste vabastamisest 2009. aastal.

Ajavahemikul 2000–2009 **maksis komisjon** tegelikult kokku 2 700,5 miljonit eurot,[3] mis moodustab 99,6 %[4] kaheksale uuele liikmesriigile eraldatud kogusummast ning 88,2 %[4] Bulgaariale, Rumeeniale ja Horvaatiale eraldatud kogusummast.

2009. aastal tegi komisjon makseid 254,1 miljoni euro ulatuses ning kogu summa läks üksnes Bulgaariale, Rumeeniale ja Horvaatiale.

2009. aasta lõpuks saavutatud 88,2 %-line rahaliste vahendite kasutamise määr on parem võrreldes olukorraga 2008. aasta lõpus, kui rahaline rakendamine aeglustus Bulgaaria ja Rumeenia kontrolliprobleemide tõttu ja Horvaatias seetõttu, et abisaajad suutsid abi vaid vähesel määral vastu võtta. Rahaliste vahendite kasutamise määr neis riikides oli 2006. aasta lõpus 46 %, 2007. aasta lõpus 62 % ja 2008. aasta lõpus 69,8 %.

2.2 Projektidega seotud lepingud ja rahaliste vahendite kasutamine[5]

2.2.1 Kaheksa uut liikmesriiki

Kaheksas uues liikmesriigis sõlmiti rohkem kui 34 000 projektidega seotud lepingut ja **ühenduse toetus neile lepingutele** oli 1 448 miljonit eurot. Nende programmide rahaliste vahendite kasutamise määr oli 100 %, välja arvatud Läti programm, mille puhul jäi rahaliste vahendite kasutamise määr 95 %[4] juurde.

2.2.2 Rumeenia[6]

Kui Rumeenias lõpetati 31. juulil 2007 lepingute sõlmimine lõplike abisaajatega, oli lepinguid sõlmitud 1 132 miljoni euro ulatuses.

Võrreldes 31. detsembriks 2008 ELi rahalistest vahenditest sõlmitud lepingute mahuga 1 066 miljonit eurot oli 2009. aasta lõpuks rohkem kui 4 400 kinnitatud ja lõpetatud projekti jaoks sõlmitud lepingute maht vähenenud 1 023 miljonile eurole. Lepingute mahu peaaegu 10 %-lise vähenemise alates 2007. aastast põhjustasid tühistatud projektid.

Kolm suurimat meedet („investeeringud põllumajandusettevõtetesse", „põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemine ja turustamine" ning „investeeringud maapiirkondade infrastruktuuri") moodustasid programmi jaoks eraldatud kogusummast 88 % ja hõlmasid ligikaudu 3 200 heakskiidetud ja lõpetatud projekti. 2009. aasta lõpus moodustasid programmi algusest Rumeeniale tehtud maksed koos ettemaksetega 1 030,7 miljonit eurot ehk 88,9 %[4] SAPARDi programmi jaoks eraldatud vahenditest.

---

2 Eesti, Leedu, Läti, Poola, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik, Ungari.

3 Eelmaksed ja tagasimaksed.

4 A lisa tabel 3 sisaldab teavet rahaliste vahendite kasutamise kohta riikide lõikes.

5 B lisa sisaldab teavet projektidega seotud lepingute arvu ja maksete kohta lõplikele abisaajatele riikide lõikes.

6 C lisa sisaldab teavet SAPARDi rakendamise kohta Rumeenias, Bulgaarias ja Horvaatias.

2.2.3 Bulgaaria[6]

Kui Bulgaarias lõpetati 31. oktoobril 2007 lepingute sõlmimine lõplike abisaajatega, oli lepinguid sõlmitud 458 miljoni euro ulatuses.

Võrreldes 31. detsembriks 2008 ELi rahalistest vahenditest sõlmitud lepingute mahuga 376 miljonit eurot oli 2009. aasta lõpuks rohkem kui 2 600 kinnitatud ja lõpetatud projekti jaoks sõlmitud lepingute maht vähenenud 346 miljonile eurole. Lepingute mahu peaaegu 25 %-lise vähenemise alates 2007. aastast põhjustasid tühistatud projektid,

Kolm suurimat meedet („investeeringud põllumajandusettevõtetesse", „põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemine ja turustamine", sealhulgas alammeede „hulgiturud" ning „majandustegevuse arendamine ja mitmekesistamine") moodustasid programmi jaoks eraldatud kogusummast 82 % ja hõlmasid ligikaudu 2 200 heakskiidetud ja lõpetatud projekti.

Vahendite kasutamata jätmisega 2007. aasta lõpus ja 2008. aastal kaasnes ELi rahaliste vahendite kulukohustustest vabastamine 27,6 miljoni euro ulatuses 2008. aastal ning 45,7 miljoni euro ulatuses 2009. aastal, mis vähendab programmi jaoks algselt eraldatud 444,7 miljoni euro suurust kogusummat 16 % ehk 371,4 miljonile eurole.

2009. aasta lõpus moodustasid programmi algusest Bulgaariale tehtud maksed koos ettemaksetega 327,6 miljonit eurot ehk 88,2 %[4] SAPARDi programmi jaoks eraldatud vahenditest. Võrreldes esialgselt eraldatud 444,7 miljoni euroga on rahaliste vahendite kasutamise määr 73,6 %.

2.2.4 Horvaatia[6]

2006. aasta veebruaris heaks kiidetud ja 2006. aasta septembris haldusvolitused saanud Horvaatia SAPARDI programmile eraldati 2006. aastaks üheaastase rahastamislepingu alusel 25 miljonit eurot. See summa eraldati meetmetele „investeeringud põllumajandusettevõtetesse" (34 %) ning „põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemine ja turustamine" (66 %).

Lepingute sõlmimine ELi rahaliste vahendite eraldamiseks lõplikele abisaajatele jätkus kuni augustini 2009 ning 2009. aasta lõpuks oli lepinguid sõlmitud ligikaudu 12,7 miljoni euro ulatuses, mis moodustas programmi jaoks eraldatud vahenditest 51 %.

2009. aasta lõpuks oli heakskiidetud ja lõpetatud 37 projekti. Programmi algusest alates Horvaatiale tehtud komisjoni maksed ulatusid koos 7,2 miljoni euro ulatuses tehtud ettemaksetega 14,0 miljoni euroni, mis moodustas 55,8 %[4] SAPARDi programmi jaoks eraldatud vahenditest.

Programmitöö perioodi 2000–2006 lõpus vastu võetud ühe osamaksega rahastatud programm võimaldas Horvaatial luua ELi rahaliste vahendite haldamiseks vajalikud institutsioonid ja haldussuutlikkuse. Hoolimata tehtud jõupingutustest suudeti kasutada vaid ligikaudu pool eraldatud rahalistest vahenditest. SAPARDi raames saadud kogemustest oli kasu 2008. aasta alguses vastu võetud maaelu arendamise ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPARD) programmi ettevalmistamisel ja rakendamisel.

2.2.5 Lõppmaksetaotlus

2009. aasta detsembri lõpus esitati komisjonile Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia lõppmaksetaotlused. Programmidele algselt eraldatud ELi toetuse võrdlemisel **deklareeritud ELi kulutustega** selgus, et rahaliste vahendite kasutamise määr oli Bulgaarias 72 %, Rumeenias 87 % ja Horvaatias 48 %. Sellise alakulutamise tulemusena jäi Bulgaarial kasutamata 123 miljonit, Rumeenial 152 miljonit ja Horvaatial 13 miljonit eurot. Enamgi veel, kuna komisjoni poolt neile programmidele koos ettemaksetega juba ülekantud summad

ületasid deklareeritud kulutusi, tuleb komisjonil nende programmide raames üleliigselt makstud summad tagasi nõuda. Deklareeritud summade põhjal tehtud esialgsete arvutuste kohaselt ulatuvad tagastamisele kuuluvad summad Bulgaaria puhul ligikaudu 5,9 miljoni, Rumeenia puhul 23,3 miljoni ja Horvaatia puhul 1,9 miljoni euroni. Tagasimaksmisele kuuluvad lõplikud summad selguvad siiski pärast nende kinnitamist, aastaaruannete kontrollimist ja heakskiitmist ning komisjoni asjakohase otsuse vastuvõtmist.

2.2.6 Võimendustegur

SAPARDi programmi raames lõplikele abisaajatele makstud riiklike vahendite kogusumma, mis lõpuks deklareeriti, ulatus 2009. aasta lõpus 3 564 miljoni euroni, millest ühenduse toetus moodustas 2 669 miljonit eurot. Kuna suur osa SAPARDi programmi raames tehtud investeeringutest on kuni 50 % ulatuses riiklikele vahenditele tuginevad tulusad investeeringud, ulatub SAPARDi alusel antava ühenduse toetuse vahetu üldmõju, mis hõlmab ka erainvesteeringuid, investeeringute ja osutatud teenustena kokku ligikaudu 6 378 miljoni euroni. Seega tooks SAPARDi alusel ühenduse antud iga euro kaasa **2,39 euro** suuruse investeeringu.

Võimendustegurid Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia programmide puhul olid vastavalt 2,79; 1,97 ja 2,70 eurot. Kuna Rumeenia programmi raames deklareeritud kogukuludest moodustasid 45 % investeeringud maapiirkondade infrastruktuuri, milles erasektor ei osale, siis on selle programmi võimendustegur Bulgaaria ja Horvaatia omadest märkimisväärselt madalam.

3. JÄRELEVALVE JA ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

Euroopa Komisjon jätkas 2009. aastal tihedat koostööd abisaajariikide Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatiaga järelevalve ja hindamise valdkonnas. Lisaks käimasolevale järelevalvele korraldati 2009. aastal neli järelevalvekomitee kohtumist, millest üks pühenati Bulgaariale, üks Rumeeniale ja kaks Horvaatiale.

2008. aasta detsembris pikendas komisjon Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatiaga 2006. aastal sõlmitud aastaste rahastamislepingute kulukohustustest vabastamise tähtaega ühe aasta võrra n+3 aastani ehk 2008. aasta lõpust 2009. aasta lõpuni, et anda kõnealustele riikidele võimalus suurendada SAPARDi toetuste vastuvõtmise suutlikkust, ning jätkas SAPARDi raames sõlmitud lepingutega seotud projektidele maksete tegemist 2009. aasta lõpuni.

Bulgaaria programmi muutev komisjoni otsus võeti vastu 2009. aastal[7]. Kõnealune otsus käsitles rahastamistabeli muutmist, et võtta arvesse 2005. aastal aastase rahastamislepinguga ettenähtud rahaliste vahendite kulukohustustest vabastamist 45,7 miljoni euro ulatuses. Seega vabastati n+3 aasta reeglit kasutades kulukohustustest see osa eraldatud summast, mis oli 2008. aasta lõpuks kasutamata.

Rumeenia ja Horvaatia programme muutvaid otsuseid komisjon vastu ei võtnud.

4. HALDAMISE, AUDITEERIMISE JA KONTROLLIMISE DELEGEERIMISE TOIMINGUD

4.1 Abi haldamise volituste andmise ajakohastamine ja kontrollkäigud[8]

SAPARDi nõuetekohane täitmine tagatakse programmi juhtimis- ja kontrollisüsteemidega, mis on loodud põllumajanduse rahastamisvahendite põhimõtteid ja finantsmääruse

---

[7] Vt D lisa.
[8] Vt E lisa.

asjakohaseid välisabi käsitlevaid sätteid järgides. See põhineb detsentraliseeritud lähenemisviisil, mida iseloomustavad kuus peamist tunnusjoont:

– iga taotlejariigi loodud ja akrediteeritud SAPARDi asutused, kes vastutavad programmide rakendamise eest;

– komisjonilt saadud haldamisvolitus;

– eeskirjad selle kohta, et enne iga projekti kinnitamist ja sellega seotud maksete tegemist viivad SAPARDi asutused läbi nende täieliku eelkontrolli;

– eeskirjad, mille kohaselt peavad SAPARDi asutused viie aasta jooksul pärast projektile lõppmakse tegemist läbi viima sama projekti järelkontrolli;

– SAPARDi asutuste raamatupidamise aastaaruanded peab kinnitama sõltumatu audiitor;

– kontrollimise ja heakskiitmise menetlus peab toimuma kahes etapis: raamatupidamise aastaaruannete kontrollimise ja heakskiitmise menetlus, mille käigus tehakse kindlaks eelmise eelarveaasta jooksul SAPARDi asutuste kaudu tehtud kulutuste summa, mida tunnustatakse SAPARDi vahenditest väljamaksmisele kuuluvate kuludena ja teiseks, nõuetele vastavuse kontroll, millega välistatakse selliste kulude rahastamine, mille puhul ei ole järgitud kehtivaid eeskirju.

2009. aastal ei tehtud selles suhtes ühtki volitustega seotud auditeerimist ega komisjoni otsust.

Komisjoni määruse (EÜ) nr 2222/2000 kohaselt jälgib komisjon ka seda, kas jätkuvalt järgitakse kõnealuse määruse ja selle lisa tingimusi ning sätteid. Sellest tulenevalt tehti 2009. aasta detsembris üks kontrollkäik Horvaatiasse. Sealsete kontrollide tulemuste põhjal võib öelda, et akrediteerimiskriteerium on üldiselt täidetud. Võttes arvesse selle kontrollkäigu ulatust, ei analüüsitud projektide kõiki üksikasju, eelkõige seoses nende abikõlblikkusega ning et nende nõuetele vastavust võidakse edaspidi veel kontrollida.

4.2 Tegevuskavad ja Bulgaariale ja Rumeeniale kulude hüvitamise jätkamine 2009. aastal

Nagu kirjeldatud SAPARDi 2008. aasta aruandes, saadeti pärast Bulgaariasse ja Rumeeniasse 2008. aastal tehtud kontrollikäike ja puudujääkide kindlakstegemist Bulgaaria ametiasutustele 2008. aasta juunis ja Rumeenia ametiasutustele 2008. aasta juulis kirjad, millega paluti koostada tegevuskavad kontrolli käigus tuvastatud puudujääkide kõrvaldamiseks ja teavitada komisjoni nende tegevuskavade rakendamisest. Kõnealuste riikide ametiasutusi teavitati ka sellest, et kuni kõnealuste tegevuskavade nõuetekohase rakendamiseni, peatab komisjon Bulgaarias kolme olulise meetmega seotud kulude hüvitamise ja Rumeenias kõikide oluliste meetmetega seotud kulude hüvitamise.

2009. aastal jätkas komisjon tegevuskavade rakendamise tähelepanelikku jälgimist. Komisjon on analüüsinud saadud lisateavet, mis näitab, et SAPARDi asutustelt ja auditeerivalt asutuselt nõutud täiendavad tööd on tehtud ja neist on vastavalt kokkuleppele teatatud. Nõuti täiendavat teavet ning tuginedes sellele teabele ja sõltumatu auditeeriva asutuse järeldusele, et tegevuskavad on rakendatud, jätkati Rumeeniale deklareeritud kulude hüvitamist alates juulist 2009 ja Bulgaariale alates septembrist 2009. Lisateavet selle teema kohta leiab käesoleva aruande punktis 4.4.

4.3 Raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise otsused

Määruse (EÜ) nr 2222/2000 nõuete kohaselt peab komisjon kandidaatriikide SAPARDi asutuste raamatupidamisarvestust kontrollima ja selle heaks kiitma. Selle alusel võttis

komisjon 30. septembril 2009 vastu otsuse Horvaatia 2008. aasta raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise kohta.

Rumeenia ja Bulgaaria 2008. eelarveaasta raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise otsuse saab vastu võtta alles pärast neilt riikidelt palutud täiendava teabe läbivaatamist. Siinkohal tuleks mainida ka seda, et samadel põhjustel on vastu võtmata Rumeenia 2007. eelarveaasta raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise otsus.

4.4 Vastavuse kontrollimine

2009. aastal tegi komisjon SAPARDi kulude auditeerimiseks kaks vastavuskontrolli, ühe novembris Rumeenias ja teise detsembris Bulgaarias.

Auditeerimise eesmärgil tehtud kontrollkäikude raames kontrolliti SAPARDi raames rahastatavate asjaomaste meetmete uut haldus-, kontrolli- ja karistussüsteemi. Kontrollkäikudel kontrolliti ka nende meetmetega seotud tegevuskavade rakendamist ning jõuti järeldusele, et haldus-, kontrolli- ja karistussüsteemi on võrreldes varasemaga täiustatud ning et tegevuskava on rakendatud. Kontrollkäigu raames tuvastati siiski mõningaid halduskontrollide ja kohapealsete kontrollidega seotud puudujääke.

4.4.1 Rumeenia

Rumeenias keskendus vastavusaudit meetmetele „töötlemine ja turustamine”, "maapiirkondade infrastruktuuri arendamine ja täiustamine”, „investeeringud põllumajandusettevõtetesse” ja „majandustegevuse mitmekesistamine”. Kontrolliti ka Rumeenia ametiasutustelt nõutud tegevuskava rakendamist, uurides valitud meetmetega seotud dokumente ja tehes kohapealseid kontrolle ja muid teste. Kontrolle teostati eelkõige selleks, et kindlaks teha, kas kontrollisüsteemi oli rakendatud akrediteeritud menetluste vastavalt ja kas kontrollid olid läbi viidud nõutaval tasemel.

Olulisemad puudujäägid olid seotud kohapealsete kontrollidega, mida viiakse läbi osana SAPARDi asutuse järelevalvest, mõõtmiste kohta koostatud kontrollaruannetes sisalduvate tõendite ja dokumentidega ning võrdlushindade andmebaasi haldamisega.

4.4.2 Bulgaaria

Bulgaarias keskendus vastavusaudit meetmetele „investeeringud põllumajandusettevõtetesse”, „põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemine ja turustamine”, „alternatiivseid sissetulekuallikaid pakkuva majandustegevuse mitmekesistamine”, „külade uuendamine ja arendamine”, „maaelu pärandi ja kultuuritraditsioonide kaitse ja säilitamine” ning „maapiirkondade infrastruktuuri arendamine ja täiustamine”. Kontrolliti ka Bulgaaria ametiasutustelt nõutud tegevuskava rakendamist, uurides valitud meetmetega seotud dokumente ja tehes kohapealseid kontrolle ja muid teste.

Olulisemad puudujäägid olid seotud mõõtmisviise käsitlevate viidete puudumisega kohapealsete kontrollide jaoks ette valmistatud kontrollnimekirjades ja dokumentide vähesusega kontrolliaruannetes.

Vastavusauditite tulemusi, näiteks finantskorrektsioonide kohaldamise võimalust asjaomaste kulude suhtes, vaadeldakse raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise menetluse lõpus.

4.5 Teave eeskirjade eiramise ja pettuste kohta

Abisaajariikidega sõlmitud mitmeaastase rahastamislepingu F jaos on kehtestatud kohustus teatada tuvastatud eeskirjade eiramisest.

2009. aastal[9] esitati OLAFile 367 esmateadet ja 667 ajakohastatud teatist SAPARDi programmiga seotud eeskirjade eiramise kohta üheksas liikmesriigis ja kandidaatriigis Horvaatias.

2008. aastaga võrreldes suurenes aruannete arv 59 %. Kõige rohkem aruandeid laekus Bulgaariast, Rumeeniast ja Poolast. Suundumused aruandluses on muutumas. Bulgaarias on teatatud juhtumite arv suurenenud 2008. aasta 56 juhtumilt 250 juhtumini 2009. aastal, Poolas on toimunud 2 %-line tõus, samal ajal Rumeenias on toimunud 42 %-line langus, Ungari näitab 36 %-list langust ja Horvaatia ei teatanud ühestki uuest juhtumist.

Võrreldes 2008. aastaga suurenes 2009. aastal SAPARDi programmi raames antud ELi rahalise toetusega seotud eeskirjade eiramisest teatatud juhtumite arv 103 % ja tagasinõutav summa on suurenenud 139 %. Kõige suurem summa nõutakse tagasi Bulgaarialt.

Võimaliku pettuse juhtumitest teatasid ainult Bulgaaria, Rumeenia, Ungari ja Poola. 2009. aastal moodustasid võimaliku pettuse juhtumid 77 % Bulgaarias tuvastatud juhtumitest, 14 % Ungaris tuvastatud juhtumitest, 5 % Rumeenias tuvastatud juhtumitest ja 2 % Poolas tuvastatud juhtumitest.

2009. aastal olid kõige tavapärasemateks tuvastamismeetoditeks audit (21 % kõikidest juhtumitest), dokumentide kontroll (15 %), riiklik haldus- ja finantskontroll (15 %) ja talitustevaheline koostöö (11 %).

2009. aastal olid kõige tavapärasemad eeskirjade eiramised võltsitud täiendavad dokumendid (29 % juhtumitest), eeskirjade/lepingutingimuste mittejärgimine (13 %) ja riigihankemenetluse eeskirjade rikkumine (11 %). Suurimaks erinevuseks 2008. aastaga võrreldes oli võltsitud täiendavate dokumentidega seotud juhtumite osakaalu suurenemine 18%-lt 29%-le. Kõik kõnealused juhtumid tuvastati Bulgaarias.

2009. aasta jooksul jätkas OLAF nii Bulgaarias kui ka Rumeenias SAPARDi meetme „põllumajandus- ja kalandustoodete töötlemine ja turustamine” raames toimunud raskete pettuste ja eekirjade eiramise uurimist. OLAFi uurimiste käigus on leitud kindlaid tõendid süstemaatilise pettuse kohta SAPARDi raames rahalist toetust saanud mitme projektiga seoses. Need tõendid on edastatud asjaomaste riikide õigusorganitele ja makseasutustele asjakohaste meetmete võtmiseks (kohtulik uurimine ja rahaliste vahendite tagasinõudmine).

2009. aasta lõpus jätkas OLAF Bulgaarias ja Rumeenias mitme SAPARDI raames rahastatud projekti uurimist ja nende arv oli isegi suurenemas.

5. ÜLEMINEK MAAELU ARENDAMISE PROGRAMMIDELE JA ÜHINEMISEELSE ABI RAHASTAMISVAHENDILE

Komisjoni määrusega (EÜ) nr 447/2004 nähti ette eeskirjad, et hõlbustada üleminekut SAPARDi toetuselt ühinemisjärgselt ettenähtud toetusele Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) tagatisrahastust. Pärast ühinemist ja lõplike abisaajatega lepingute sõlmimise lõpetamist SAPARDi raames võisid 2004. aastal ELiga liitunud uued liikmesriigid lisada maaelu arendamise programmidesse aastateks 2004–2006 maksed projektidele, mille assigneeringud SAPARDi raames olid ammendatud või ebapiisavad. Kõik riigid peale Eesti ja Läti kasutasid seda võimalust.

Komisjoni määruse (EÜ) nr 248/2007 tingimuste kohaselt võib täitmata jäänud mitmeaastasi kulukohustusi katta 2007.–2013. aasta maaelu arengu programmist, kui Bulgaaria ja Rumeenia SAPARDi programmi alusel võetud põllumajandusmaa metsastamise,

[9] Vt F lisa. Käsitletakse üksnes 2009. aasta kolme esimest kvartalit, mille kohta on aruanded esitatud.

tootjarühmade asutamise või põllumajanduse keskkonnakaitse kavade toetamisega seotud mitmeaastaste kulukohustuste periood ületab SAPARDi programmi alusel lubatud maksete lõpptähtaega, ning neid võib rahastada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond (EAFRD).

25. veebruaril 2008, kui komisjon kiitis heaks Horvaatia põllumajanduse ja maaelu arendamise programmi ühinemiseelse abi rahastamisvahendi V osa raames, määrati Horvaatiale täiendavat ühinemiseelset abi ajavahemikuks 2007–2013.

6. EDASINE ARENG

Olgugi, et kõik SAPARDi programmid on ellu viidud, kaheksa uue liikmesriigi lõppmaksed on kas makstud või tagasi nõutud ning komisjon on saanud Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia lõppmaksetaotlused, toimub ka pärast 2009. aastat SAPARDiga soetud tegevusi ja meetmeid, millest mõningad väärivad äramärkimist:

– Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia SAPARDi programmide lõppmaksed saab vastavalt 8. märtsi 2007. aasta määruse (EÜ) nr 248/2007 artiklile 9 teha alles siis, kui:

  - komisjonile on esitatud tingimusele vastav kulude kalkulatsioon;
  - komisjonile on esitatud programmi rakendamise lõpparuanne ning komisjon on selle heaks kiitnud;
  - raamatupidamisarvestuse kontrollimise ja heakskiitmise otsus on vastu võetud.

– Mitmeaastase rahastamislepingu kohaselt peavad 2004. aastal ELiga ühinenud kaheksa SAPARDi abisaajariiki viie aasta jooksul pärast projekti lõppmakse tegemist jätkama kontrollimist, ega projektides ei ole toimunud märkimisväärseid muudatusi, ning registreerima võlad võlgnike nimekirjas, kuni kõik võlad on tasutud või kustutatud teise aasta lõpuks pärast nende registreerimist. Komisjonile teatatakse tagastatud ja kustutatud summadest ning need tuleb komisjonile tagasi maksta. Selle jaoks on komisjoni ja lõppmakse juba kätte saanud kaheksa riigi vahel kehtestatud igaaastane aruandemenetlus.

7. JÄRELDUSED JA HINNANG EESMÄRKIDE TÄITMISELE

Eelmises SAPARDi aastaaruandes anti üksikasjalik hinnang SAPARDi rahastamisvahendi üldisele mõjule kümnes abisaajariigis seoses selle eesmärkide saavutamisega.

Üldiselt leiti, et mitmed SAPARDi raames rahastatud meetmed aitavad kaasa säästlikule majandusarengule, keskkonna- ja elamistingimuste parandamisele, maapiirkondade infrastruktuuri arengule ja töökohtade loomisele maapiirkondades. Põllumajandusettevõtetesse ja toiduainetööstusse tehtud investeeringud aitasid põllumajandussektoril valmistuda ühinemiseks ELiga ning toetasid eelkõige ELi standardite saavutamist.

SAPARDi programmi meetmete rakendamise ja vajalike rakendusstruktuuride loomise käigus saadud kogemusi kasutati ühinemisjärgsel perioodil selleks, et valmistuda maaelu arendamise programmideks, mida rahastati Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist ja Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist, samuti selleks, et valmistuda Horvaatia maaelu arendamiseks ette nähtud ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPARD) kasutamiseks.

2009. aastal viidi läbi kaheksa uue liikmesriigi juba lõppenud programmide järelhindamine.

Kokkuvõttes näitasid need hindamised, et SAPARDi ühinemiseelsed rahastamisvahendid, mida kasutati investeeringuteks põllumajandusse ja töötlevasse tööstusesse, on olnud suhteliselt tulemuslikud, tugevdades konkurentsivõimet ja suurendades abisaajate sissetulekuid pigem isikulikul kui sektori tasandil, kus SAPARDi mõju jäi selle eelarve piiratuse tõttu tagasihoidlikumaks.

Mõju maapiirkondade majandusele on tavaliselt märgatav kohalikul mikrokogukonna tasandil. SAPARDi suhteliselt väike eelarve ei võimaldanud sellel suuremat piirkondlikku ja riiklikku mõju avaldada.

Kuna meetmele „majandustegevuse mitmekesistamine” ette nähtud summa eelarves oli väike, ei vähendanud SAPARD maapiirkondades kuigi oluliselt sõltuvust põllumajandusest.

Hindamised kinnitasid ka SAPARDi positiivset mõju institutsiooniliste struktuuride loomisele ELi rahastamisvahendite haldamiseks ja kontrollimiseks, töökohtade loomisele ja nende säilitamisele, tehnoloogia kaasajastamisele ja kaudselt ka keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutuselevõtule.

Juba lõppenud kaheksale programmile horisontaalhinnangu andmine järelhindamiste koondaruandena on kavandatud 2010. aasta teise poolde. Pärast Bulgaaria, Rumeenia ja Horvaatia SAPARDi programmide lõppemist ning asjakohast järelhindamist antakse horisontaalhinnang ka kõnealuse kolme riigi kohta.